

Katarina
Marinčič

Julkin ata

(Odlomek)

»Najbrž je kriv oktober,« je rekel Viktor. »Človek je utrujen in brez razloga nezadovoljen. Valerija, moja žena, se jeseni zmeraj razburja zaradi malenkosti. Jezi se, kadar v sobo posije sonce, češ da je pohištvo videti prašno.«

»Če je videti prašno, je tudi zares prašno,« je rekla Julka.

Dotlej je ugovarjala molče; Viktor se je v miru naslajal nad svojim glasom.

»Ah, Julka!« se je predramil. »Kako bova naredila? Kam bova šla?«

»Jaz bi šla k mojemu atu,« je brž rekla Julka, vajena izkoristiti trenutke ustrežljivosti.

»Dajte no,« je zanergal Viktor (nič drugače kot Julkin Komavh, prav ima zopni pregovor, da smo pod kožo vsi krvavi). »Kaj vendar mislite? Tam naju bo takoj našel.«

Julka nekaj trenutkov sploh ni razumela.

»On?« se je potem začudila. »Peter ne bo šel nikamor za mano, ne zdaj, ko sva že poročena.«

Viktor je osupnil.

»Traparija,« je rekel. »Ali moški neha hoditi za lepo žensko, ko se je enkrat poročil z njo?«

»Neha,« je rekla Julka.

Upihnila je osuplost, jezo in spogledljivost.

»Ampak morebiti vas bo vseeno iskal, Julka,« je skesano rekel Viktor.

»Ne, ne,« je odvrnila. »K atu, lepo vas prosim, gospod Viktor...«

Viktor je privolil. Mislil je na Valerijo. Tudi Valerija ne bo šla nikamor za njim. Ostala bo doma. Rad bi vedel, kako bi ga sprejela, če bi se vrnil. Rad bi videl stanovanje. Pohištvo bi ga presenetilo kot ob vrnitvi z dopusta: bilo bi tuje in hkrati čudno domače. Rad bi vdihnil suh zrak, začutil pod prsti škrtanje Valerijinih lakiranih las. Zmedel bi se in že bi si oddahnil. Končno bi bil na pravem kraju. Ampak to ni moglo biti.

»Ti ne veš, Julka,« je rekel, »kakšno srečo mi je prinesla ta ženska. Moja Valerija.«

Julka se je bliskovito obrnila k njemu. Spodbudila ga je, naj nadaljuje.

»Valerija,« je vzdihnil. »Z mnogimi sem hodil, preden sem jo spoznal; ona mi je dala več kot vse druge skupaj. Dolga leta mi je dajala blago, mirno, čisto srečo. Bila je smisel mojega življenja.«

Julka mu ni zastavila vprašanja, ki se je vsiljevalo: zakaj je ušel iz tega čudovitega zakona. Otrpnila je. Če bi ji Viktor pogledal v obraz, bi morda prepoznal ledeno skorjo na vročih očeh. Hrepenenje po lepo povedani ljubezni je protislovno kot mrzla najlonska nogavica na toplem kolenu; skoraj tako razširjeno kot najlonske nogavice; prevzetno in ponižno, samo sebi zadosti in nikoli do kraja potešeno.

»Kako lepo govorite,« je rekla Julka.

Viktor je govoril. Ob cesti so se – napol po kamenju – pasle ovčke in koze.

»Moja ovčica je bila,« je rekel v navdihu. »Z mamo in sestro so živele na tsnem. Srečen sem bil, da sem jo lahko odpeljal iz revščine. Nudil sem ji varnost in toploto. Potrebovala je mojo skrb. Vse življenje je ostala otrok. Majhna punčka.«

»Kažite mi vendar pot, Julka,« se je razjezil enkrat vmes. »Ne morem zaviti v zadnjem hipu, še zlasti ne, če je kdo zadaj.«

Julka si graje ni gnala k srcu. Sprostila se je, njeno telo se je končno prilagodilo pepita sedežu, udje so se ji razvezali. Bolj ko se je zanimala za Viktorjevo pripoved, manj se je zanimala za Viktorja. Kmalu je plamenček spotikljivosti med njima dokončno ugasnil. Nista bila spotikljiva človeka.

»Recite mu, da ste moj,« je zaprosila Julka, ko sta se približala vasi njenega očeta.

»Vaš mož?« je vprašal Viktor. »Zakaj?«

»Bolje je,« je odvrnila Julka. »Da si ne bo oče česa mislil.«

Zavila sta na dvorišče. Viktor se je spomnil materinega vrta (prav zato, ker je bil materin vrt urejen, tukaj pa so stvari ležale križem po tleh).

»Od reda ni navsezadnje nobene koristi,« je pomislil. (Postal je že čisto svobodnjaški.)

Prišel je Julkin ata v rjavi volneni jopici. Julka mu je padla okrog vratu.

»Ata, to je moj,« je rekla, ko si je oddahnila.

Viktor je stisnil atu roko. Ata je stisk vrnil. Ni bil ljubosumen: hčer je pač našel šele na stara leta in rade volje jo je s kom delil.

»Stopimo v hišo,« je rekla Julka.

V hiši je Viktorju zakrvavelo inženirsko srce. Mraz je bilo. Julkin ata je prekril plesen z linolejem. Pod svežim beležem so že cveteli mehurčki.

»Na takem kraju se zaredi bolezen,« je zgroženo pomislil.

»Lepo ste si uredili. Pa čisto sami, slišim,« je rekel naglas.

Julka je bila zadovoljna in hvaležna.

»Mojemu ne bi bilo všeč,« je šepnila. »Rad ima moderno opremo.«

Pili so tinti podobno vino. Ata je pripovedoval o sebi. Viktor je še zmeraj mislil na Valerijo, a pripovedoval o njej ni, saj je bil uradno Julkin.

»Kakšna baba je postala moja Julka!« je vzkliknil ata.

Navrele so mu solze, Julkine obline so mu bile očitno v zadoščenje.

»Ne bom govoril, ti boš sam najbolje vedel, kakšna baba je!«

»Jasno, ata!« je brž rekel Viktor.

»In tudi ti, Julka,« je opozoril starec, »se nimaš nad čim pritoževati.«

»Ne pritožujem se,« je v zadregi rekla ona.

»Le pridna bodi, le,« je zaključil ata in potrepljal Viktorja po ramenu.

Nato jima je, s ponosom moškega, ki si sam gospodinji (Cundrova, Valerijina mati, se je takim rogala), odprl ledeno mrzlo spalnico.

»Soba,« je rekel.

Beseda je imela poseben, svečan pomen.

Rjuhe v komodi so bile skoraj mokre. Julka ni niti trenila. Poslala ju je nazaj v kuhinjo, češ da bo sama vse pripravila, in naj se le še malo pogovarjata.

»Tukaj je gorko,« je pripomnil Julkin ata. »Jaz spim kar tukaj, v sobi je predobro zame.«

Viktor, ki se mu ni nikjer zdelo gorko in nikjer dobro, je kot razvajen otrok zasovražil tega tujega človeka. K sreči se je Julka kmalu spet vrnila mednju.

»Pripravljeno je,« je rekla. »Lahko noč, ata.«

Tudi Julka je bila ponosna na ledeno mrzlo spalnico.

»Vse to je sam spraval skupaj,« je rekla.

Viktor se je ozrl okrog sebe. Nič ni manjkalo. Vse je bilo neresnično. Zdelo se je, da pohištvo (narejeno po človeških merah, a ne za človeško rabo) lebdi v mrzlem zraku. Čisto prava postelja, čisto prava miza, čisto pravi tepih pred posteljo in celo slika nad zglavjem: zelenkasti Jožef, ki pestuje fanta Jezuščka: ne več otroka, fanta. Viktor se je spraševal, za kakšno vrsto tiska gre. Na črnem okviru je bila medeninasta ploščica IHS.

»Slika je bila mamina,« je rekla Julka. »Jaz sem mu jo dala. Mama bi bila jezna, meni pa se je zasmilil in sem mu jo dala. Kaj bo meni slika? Vam je soba všeč?«

»Všeč,« je obotavljaje odgovoril. »Zelo nenavadno je.«

Če bi hodil v gledališče, bi se znal izraziti. »Kulise,« bi rekel.

»Nenavadno ni,« je ugovarjala Julka. »Vse sobe so take.«

Viktorja je spreletel srh.

»Kje sem? Ali so res – za zmeraj – vse sobe take?« se je vprašal.

»Lahko noč, Julka,« je rekel, kot da se poslavljata na hotelskem hodniku.

Julka se je živčno zasmejala. Zobe je imela črne od vina. Legla je kar v nogavicah. Viktor bi najraje legel v čevljih.

»Smešno,« je pomislil, »pod odejo me bo še bolj zeblo.«

»Zakaj lahko noč?« je vprašala Julka. »Ostala bova skupaj. Še mi boste pripovedovali.«

»Ne bom pripovedoval. Čas je za spanje,« je rekel.

Togo sta ležala drug ob drugem. Julka je čakala, kot je bila vajena čakati: napol v strahu, napol že sprijaznjena z usodo. Za hip se ji je zazdelo samo po sebi umevno, da je zdaj Viktorjeva žena. Viktorju niti za hip. Odkašljal se je in prekrizal noge.

»Res lahko noč,« je rekel. »Dobro spite.«

Kamen, ki se je Julki odvalil s srca, ji je padel nazaj na prsi. Namesto strahu in zadrege se je je lotila pomirjujoča, skoraj prijetna osramočenost.

Viktor je bolščal v temo ter grel roke pod lasmi na tilniku (kot ga je naučila neka prijazna učiteljica, kot je on mnogo kasneje naučil Valerijo).

»Čudna revščina,« je tuhtal. »Čisto drugačna od revščine, iz katere sem potegnil Valerijo. Ti ljudje so nomadi, njihova revščina se seli z njimi, nikjer se ne udomačijo, povsod so doma, ne znajo vreči sidra, kot izgubljene ladje se zibljejo po cestah, glodajo mlečne karamele po medkrajevnih avtobusih... Valerija je znala vreči sidro. Valerija je cvetlica s koreninami. Pri njej je lepo, okrog nje je sladek mir. Dobro mi je bilo. Le kaj iščem tukaj? Vse to je tako narobe. Mraz je in tema. Revež sem. Sam sem. Ne bom zaspal.«

Staro perje je škripalo v blaznini pod njegovo glavo. Zaspal je. Ljudje kar zaspijo. Privadijo se. Deklica Frida Kocelj, Viktorjeva prva ljubezen, se vsak večer ogreje pod vlažno rjuho. Tudi na njeno glavo – kakor zdaj na Viktorjevo – pade nezasidran nomadski večer. Življenje se je ogiba v velikih krogih. Življenje se rado ogiba gostiln, v katerih so nekoč cvrli in pekli, in nerado vzpostavi pravično simetrijo: če je Viktor pobegnil s Cirilovo Julko, ni Ciril niti razmišljal o Viktorjevi Fridi. Zanimal se je samo za rezljana vrata.

»Ali še kdo živi v veliki zeleni hiši s kamnitim portalom?« je vprašal župnika. »Vrata so izredno lepa, škoda, da propadajo.«

»V hiši živi Kocljeva gospodična,« je šepnil župnik. »Povedal vam bom o njej, če me spomnite. Dvakrat sem bil na obisku, potem sem odnehal. Gosposka, veste. S takimi je težko.«

Starejši vaščani se spominjajo njene matere. Kocelj jo je pripeljal z Vrhniko. Bila je prešvoh za gostilno. Vaščani se ne morejo zediniti, ali je Kocelj z ženo ravnal dobro ali slabo. Hčere se je bal. Zadela ga je kap, ko je pretakal vino. Si je sploh mogoče misliti bolj gostilničarsko smrt? Hči še ni stara, a sem ter tja ji že izpade kak zob. Potlej hodi z robcem pred usti. Hodi v ritmu in pod kotom ceste skozi vas. Ko se vrne domov, strmi v trde klekljane zavese in misli na mater, z leti bolj in bolj samo na mater. Usta ima suha, plavkasta in zgrbančena, njene rdeče trepalnice so strahotno dolge, prosojne, na koncih scefrane, da se zdi, kot bi ne bile priraščene, kot bi le frlele ob robovih vek. Enkrat na mesec vdre v hišo soseda, sleče posteljo in odnese perilo. Frida je krhka, soseda je debela in preprosta kot župnik Zalaznik. Soseda Frido spoštuje, vendar se vpricho nje čuti močnejšo in celo pametnejšo kot vpricho sebi enakih. Frida nikoli ne pokaže zaničevanja; po mačje se smuka okrog meja sosedinega uma; ali pa je to samo zunanji videz: saj navsezadnje Fridine oči ne sežejo nič dlje kot sosedine. (Valerija je nekoč zmagoslavno prebrala Viktorju iz revije podatek, da je bila Greta Garbo prodajalka. »Ha, si videl?« je rekla. »Navadna prodajalka. Vse je odvisno od reklame.«)

Zbudil se je ob speči Julki. Njen obraz se je čez noč premaknil; šminka se je razmazala, ličnice so se povesile, koža je bila pokrita z mastno roso. Drhtel je. Peklo ga je grlo. Niti predstavljal si ni, kaj ga še utegne doleteti, zato je nekaj trenutkov kar obležal. Potem je vstal. Vrtelo se mu je.

V potemljenem zrcalu je videl, da so mu oči čisto otekle. Odtaval je v večnamenski prostor (spet neprimerne inženirske besede), kjer si je Julkin ata (on nič drugačen kot sinoči) brisal roke v kockasto brisačo.

»Se boš umil?« je vprašal Julkin ata.

»Kdaj sem dovolil temu človeku, da me tika?« se je sam pri sebi začudil Viktor.

Nato se je le spomnil, da govori s tastom. (Pravega tasta ni poznal. Možata Melita Cundrova je bila tast in tašča v eni osebi.)

»Ne,« je rekel. »Ne bom se umil.«

Polila ga je vročina. Stopil je iz hiše na jutranji zrak.

»Tudi jaz sem prepoten,« je ugotovil. »Kot Julka. Čudno, pa tako mraz je.«

Sončni žarki so mu izvabljali solze iz oteklih oči.

»Revež,« se je spet pomiloval. »Zdaj sem še umazan.«

Zdelo se mu je, da je umazan za zmeraj. Napotil se je proti središču vasi. Šel je mimo opuščene trgovine. Nad oknom je bila zarjavela pločevinasta plošča z reklamo za brezalkoholno pijačo, ki je že lep čas ne delajo več. (»Ubogi fant,« je Viktor dostikrat razmišljal o nečaku Cirilu. »Zrasel je med ženskami. Nihče mu ni povedal, kaj je bila šabesa. Kako so bile stekleničke zaprte s kroglicami. Kako živih barv so bile pijače. Ženske takih reči ne povedo. To človeku manjka.« Viktorju samemu je bilo zlasti žal za sifon. Sifon vidavamo le še v ameriških filmih. Pri nas ga je izpodrinila mineralna voda. Ko je bil majhen, je bil Viktor prepričan, da sodavičar izdeluje sode. Brati se je učil na izveskih. Mama ga je vlekla vzdolž pločnikov in krog vogalov, za vratom je imela lisico, po laseh je imela položene vodne kodre, in prepričana je bila, da vsakdo takoj opazi, da se je pripeljala z dežele, in zaradi tega je bila nesrečna, hudobna in, oh, tako divje zaverovana v svojo spodobnost in v svoj prav.)

Sredi vasi je bil vodnjak, poln suhega listja. Okrog vodnjaka so se med listjem in peskom drobili koščki ometa. (Nekdo je pred kratkim stolkel napis »Ljudska šola« s pročelja bližnje hiše.) Viktor je sedel na rob. Zaman je poskušal razpreti oči.

»Ja kakšni pa ste? Od kod ste?« je vprašal star mož, ki je prišel iz ljudske šole.

Viktor je opazil ruto s fantazijskim vzorcem.

»Gotovo učitelj,« je pomislil.

Gospod Oršič, upokojeni učitelj, česti gost njegovih staršev, je zmeraj nosil metuljčka ali ovratno ruto.

»Kajpak, gospa Palčičeva,« je govoril.

Ta kajpak je bil imeniten prav zato, ker je bil večinoma izrečen v prazno. Trup gospoda Oršiča je bil odet v pepita suknjič, podoben sedežem v Viktorjevem golfu. Zdaj se v tem golfu vozi Julka, prej se je dolgo dolgo vozila Valerija. Omotičnemu Viktorju se je pritaknila misel, da je to, kot bi ženski sedeli gospodu Oršiču v naročju.

»Od kod ste, slišite?« je vztrajal mož iz ljudske šole. »Kakšne oči imate! Ali sploh kaj vidite?«

Viktor je brez besede uperil prst v hišo Julkinega ata.

»Se-ve-da!« je zlogoval mož (*gotovo* učitelj). »Pili ste pri njem, nesrečnik! Ali niste vedeli, da popravlja vino?«

»Nisem vedel,« je zaječal Viktor.

»Samo za trenutek mi oprostite,« je rekel učitelj in oddrobencljaj v hišo.

Vrnil se je s steklenico vina, ki je bilo na prvi pogled čisto podobno vinu Julkinega ata.

»Popijte kozarček,« je rekel. »Pro-ti-strup.«

Viktor je izpil. Res si je malo opomogel. Učitelj je sedel k njemu na vodnjak. Molčala sta, krog njiju pa je plavala lakota po pogovoru. Sonce se je dvignilo. Naenkrat je bilo vse zlato rumeno.

»Zdaj razumem, kako potepuhi zdrže brez umivanja,« je pomislil Viktor.

Osušil se je. Od starca je vel značilni vonj po ovratni ruti, trpki vonj gladke, spolzke umetne svile, ki se takoj zmečka in napoji s človeško maščobo, ki takoj prevzame vonj po človeku, ki pa vendarle na vseh ljudeh vonja približno enako.

»Bil sem učitelj,« je priznal učitelj. »Zdaj sem upokojen.«

»Uganil sem,« je rekel Viktor. »Zaradi . . . zaradi napisa.«

»Ah, napis,« je odmahnil oni. »Zanikrnost.«

Povprašal je Viktorja po rojstnem kraju, ga izprašal o rodovitnosti zgonške zemlje ter mu zastavil kopico vprašanj v zvezi z gradnjo ceste na barju.

»Človek dobi premalo informacij,« je rekel. »Zmeraj se pozanimam, če srečam strokovnjaka.«

Ko se je Viktor vračal proti hiši Julkinega ata, je čutil, da se učiteljev rumenkasti, majčkeno kalni pogled peha za njim. Ni se mogel odločiti, ali naj se obrne in pomaha ali ne. Sovraštvo do gospoda Oršiča se je borilo z usmiljenjem do samotnega tujca. Naposled se je odločil in se obrnil, a starega učitelja ni bilo več.

Julka je na cinastih krožnikih postregla z zajtrkom. Hrana je zbujala gnus. V tem okolju je celo lakota zbujala gnus. Viktor je žvečil star kruh in suho klobaso; spet samo zato, da bi se ohranil pri življenju. (Kadar sta šla z Valerijo na izlet, si je ona v gostilni vrh hriba naročila pehtranovo potico. Viktor si je naročil domačo salamo. Ampak močnih okusov se hitro naveličaš in zdajle bi tudi on rad mehko svetlo rumeno potico ali Valerijin krompir ali njeno jabolčno čežano.)

»Kozje mleko?« je cmoknila Julka.

Nedrček se ji je zajedal v meso.

Viktor je odkimal.

»Vino?« je predlagal Julkin ata.

»Ne,« je rekel Viktor. »Vina pa sploh ne.«

»Slabe volje?« je vprašala Julka in se trpeče proseče našobila.

Viktor se je zgrozil ob misli, da ravna z njo kot Komavh. Brž je spet postal prijazen.

»Nisem žejen,« je pojasnil.

Julka je bila še mlada in pretekla noč ji ni škodila. Na Valerijinem obrazu bi tovrstna noč naredila razdejanje.

»Z Valerijo sva imela dosti skupnega«, je otožno ugotovil Viktor, ki mu je vlaga lezla navzgor po kosteh.

Še enkrat pred straniščem. Stranišče v divjini, med skrivenčenimi sadnimi drevesi za šnops. Julka je znotraj sprostila zapah in iz desk zbita vrata so brezsravno zanihala in zazevala.

»Poslušajte, Julka!« jo je napadel Viktor. »Vpričo očeta nisem hotel.« Zgrabil jo je za laket, da bi jo laže pestil.

»Od tod morava,« je rekel.

»Oh zakaj?« je vprašala. »Varno je in oče naju je vesel.«

V njenem rotenju je bilo le malo upanja. Viktor je nenadoma razúmel, kako postaneš surovež.

»Recite mu, da morava iti,« je zahteval. »Izmislite si izgovor.«

»Ampak zakaj?« je ponovila.

»Ker je tukaj neznosno,« se je spozabil. »Ker je peklensko mrz in vlažno, ker ni kopalnice, ker sem lačen.«

»Oh,« je vzdihnila in potopila vanj blage kačje oči.

Ni mu verjela.

»Ampak zakaj?« je spet rekla.

»Da bova sama,« je odvrnil.

Misli so mu mahoma krenile v drugo smer.

»Sinoči sva bila sama,« je s poudarkom rekla Julka.

Ravno zato, ker je bila prostodušna, se ji želje niso skoraj nikoli izpolnile. Viktor se ni omehčal. Držal jo je tako trdno, da se mu je dlan sprijela z belo volno.

»Stopiva malo okrog,« je ukazal.

»Le kam?« je plaho zaničljivo vprašala.

Odvlekel jo je iz vasi, po suhem, šuštečem, s kačami in rdečo zemljo podloženem bregu na rob kotanje. Nato jo je v nekakšni jezi gnal pred sabo. Opotekala se je. Njena neokretnost je bila nasilna in jokava kot neokretnost debelušnih potnic na mestnem avtobusu. Obrnila se je in hodila ritensko. Zdelo se je, da bo vsak hip padla vznak. Sonce se je lomilo v steklenih biserih na njenem oprsju. Potem je obstala kot vkopana. Viktor je segel in ji iztaknil glavniček iz las. (Tega se bo do smrti spominjal: kako trdno je bil glavniček zasidran in kako lahko ga je bilo izvleči.) Ogromni sivkasto rjavi kodri so se ji zazibali okrog obraza. Malo žensk ima take lase, in vendar ne gre za redkost, ki bi bila lepa ali zanimiva. Ker je bila frizura zdaj mladostna, je bil obraz videti starejši.

»Sploh ni mlada,« je prešinilo Viktorja.

V glavi mu je zašumelo. Bilo je, kot bi sredi dne otopel, zakinkal in sanjal težke enolične sanje, podobne življenju svojega očeta.

»Kaj je res? Je mlada? Je stara?« se je spraševal v sanjah.

Vprašanje ga je dušilo, kot dušijo sprijena vprašanja. Ko se je zbudil (težko bi bilo reči, ali je dremež trajal celo večnost ali samo nekaj trenutkov – popoldansko spanje vzame človeku občutek za čas), je okrog njega vladal sladkoben mir. Viktor je bil slep in zmeden. Tu niso pomagale nobene izkušnje. Zgrešil je ustnice, pritisnil je poljub na neki hrustančast del Julkinega obraza. Obema je zmanjkalo ravnotežja.

Za hip sta se nerodno naslonila drug na drugega (bila sta si strašno v breme), nato sta še bolj nerodno stopila vsaksebi.

»Oprostite,« je zamrmral Viktor.

Vrnila sta se na dvorišče.

»Posloviva se od očeta,« je ukazal Viktor.

Komaj je poznal svoj glas.

Oče je prišel iz hiše v rjavi jopici od sinoči.

»Danes ni hladno,« je rekel.

Povedala sta mu, da gresta. Novico je sprejel ravnodušno. Ob pogledu na Julkin osupli obraz so se mu oči veselo zasvetile.

»Mami je podobna,« je rekel. »Zdaj vidim, ko ima razpuščene lase. Enaki lasje, enaka koža. Njena mama je bila težka ženska. Nisi ji prišel na konec. Ampak ti znaš z ženskami.«

»Znam, znam,« je odvrnil Viktor in se kislo nasmehnil.

»A da gresta?« je rekel Julkin ata. »No, le še pridita.«

Pustila sta vas za sabo.

»Ne bo se več zgodilo, Julka,« je zagotovil Viktor.

Julka se je muzala; nekaj je imela na jeziku, pa se ni mogla odločiti, da bi tisto naglas izgovorila.

»Saj se ni nič zgodilo,« je slednjič rekla in zardela do ušes.

V njenem prostodušju je bil kačji strup, čeprav so bile njene oči oči nestrupene kače.

»Poznate ... poznaš upokojenega učitelja, ki stanuje v ljudski šoli?« je Viktor spremenil témo.

»Nikogar v vasi ne poznam. Samo očeta,« je rekla Julka.

Česala se je s plastično krtačo. Med zobmi je imela lasnice.

»Osamljen, star učitelj,« je pojasnil Viktor. »Še vemo ne, kako zelo – in kako malo obenem – zmotimo tok takšnega samotnega življenja.«

Vpričo Julke ne bi smel modrovati. Bolelo ga je, če je tujo žensko poučeval, kot je nekoč poučeval Valerijo. Zaželel si je, da bi vse napake, ki jih je storil od jutra, brez sledu potonile v pozabo. In že se mu je želja kar sama od sebe izpolnila.

»Vidiš, Julka,« je rekel, »sprašujem se, zakaj sem šel od doma.«

»Nista se razumela,« ga je spomnila Julka.

»Oh, sva se,« je rekel in glas se mu je zatresel.

»Zakaj pa potem?« je vprašala.

Zamislil se je.

»Nikoli se mi ni odprla,« je počasi rekel. »Ja, to je bilo. Dolga leta sva živela drug ob drugem. Skrbel sem zanjo kot za majhno punčko. Ničesar ni

skrivala pred mano, tudi mogla ne bi. Pa se mi vendar ni nikoli do konca odprla.«

»Dajte no!« je vzkliknila Julka.

Vzklik je bil poln začudenja, nejevere, radovednosti in zaničevanja.

»Zmeraj sem vedel, da je nekaj v njej,« je vztrajal Viktor. »Ves čas je bilo nekaj zadaj. In do tistega nisem mogel. Pametnejši sem od nje in bolj izobražen, a bili so trenutki, ko sem se sam sebi zraven nje zdel čisto preprost. Saj tudi sem preprost. Kot ti, Julka. Ž dežele sem.«

Julki se je zdelo neumno, da se primerja z njo.

»Ne norčujte se, gospod Viktor,« je rekla.

Potlej je razsodila:

»Lepo ste skrbeli zanjo. Sama je kriva, če vas je pognala od doma.«

»Tudi za tem je bilo nekaj,« je rekel Viktor. »Zadaj je bilo polno starih problemov.«

»Mogoče se motite,« je rekla Julka, »in ni bilo nikoli ničesar zadaj.«

»Bilo je,« je planil Viktor. »Občutek, da me ni čisto do kraja sprejela. Da me samo prenaša. Niti ne, da bi mi manjkalo ljubezni. Ne znam povedati.«

»Nekaterih reči z besedo ne moremo povedati,« je dejala Julka.

»Lahko bi povedal,« je rekel Viktor. »Če bi prišel do besede in če bi me kdo razumel.«

Zaškripal je z zobmi v nenadni, nesmiselni in nemočni jezi. Priznati si je moral, da ga ob tej priložnosti tudi gospa Jelica ne bi razumela: gospa Jelica je vedela o življenju še dosti manj kot Julka, Julka je bila vsaj poročena.

»Pustiva to,« je rekel in se odkašljaj.

Tedaj jima je pot zaprl velik svetlomoder avto.

»Oropali me bodo,« je pomislil Viktor.

Ni se ustrašil. Vzdrhtel je v hrepenenju po televiziji, po kriminalki v petek zvečer, po domu, po počitku, po Valeriji na kavču.

»Moj!« je zavpila Julka.

»Ne odpiraj vrat!« je rekel Viktor. »Samo okno.«

A ni bilo nobene nevarnosti. Komavh se jima je bližal čisto počasi, njegovo veliko, žalostno, mlahavo telo se je celo Viktorju zdelo precej dostojanstveno.

»Pridi ven, Julka, govoril bi s tabo,« je rekel Komavh.

»Ne hodite ven, Julka,« je rekel Viktor.

Julka je gledala izza napol spuščene šipe kot Arabka izza feredže. Slednjič se je odločila in se skobacala na prosto. Viktor, užaljen, ker ga ni povabila zraven in ker se Komavh sploh ni zmenil zanj, je skoz okno opazoval prizor ter skušal zbuditi pozornost.

»Kaj si mi naredila, Julka,« je rekel Komavh.

»Sramoto,« se je odrezala Julka, kot bi ji beseda kapnila na jezik.

Komavh ni imel v mislih sramote.

»Zdelo se mi je, da sva prav zadovoljna skupaj,« je dejal.

»Tudi po dvajsetih letih se ti lahko *zdi*,« je pripomnil Viktor.

Onadva ga nista slišala.

»Že mogoče, Julka,« je nadaljeval Komavh, »da sem v gostilni malo pretiraval...«

»Ne malo,« se je vmešal Viktor.

»Ampak da si kar takole šla!« je rekel Komavh. »Saj nisem slabo mislil. In če obljubim, da ne bom nikoli več?«

»Res nikoli več?« je vprašala Julka.

»Do naslednjič,« se je zahihital Viktor.

»Kako si me sploh našel, Peter?« je vprašala Julka, da bi pridobila čas.

»Tvoj stari mi je povedal, v katero smer sta se odpeljala,« je rekel Komavh.

»Pri atu si bil?« je kriknila Julka. »Ata zdaj vé, da gospod Viktor ni moj mož?«

»Ves čas je sumil,« je odvrnil Komavh.

»Ne bojte se, Julka, nihče vas ne bo žalil, dokler sem jaz tukaj,« je rekel Viktor.

Julka se mu je še enkrat zazdela prikupna in – mlada. Najbrž zato, ker so ji oblaki popudrali nos in lica.

»In Gorazd? In Meri?« je vprašala.

»Pusti Meri,« je rekel Komavh.

»Sram me bo pred njo. Nočem je več videti,« je rekla.

»Ne bo ti je treba gledati,« je rekel Komavh. »Pojdi z mano domov, Julka. Takoj.«

»Širokopotezen človek,« je pomislil Viktor.

Sam se je obnašal prav drobnjakarsko.

»Oprostite, zdi se mi, da delate račune brez krčmarja,« je dejal.

Julka ga je pogledala in postala rožnata. Zelo se je obotavljala. Zdelana je bila in razcapana in mož jo je vabil domov.

»Ostanite z mano, Julka, potrebujem vas. Vi ste kot zarja v mojem življenju,« je rekel Viktor.

Česa podobnega Komavh ni mogel reči. Ni bil take sorte.

Julka je povescila glavo. Ženska sili iz sužnosti v sužnost. Najprej sprejme zakonski jarem, potlej (četudi nerada) jarem prešuštva. (Prešuštva, o kakršnem sanjari Valerija, namreč prešuštva, ki se vedno znova začenja od začetka in ne pušča sledov, na svetu sploh ni.)

»Podil sem za tabo, Julka,« jo je prepričeval Komavh in s pestmi raztegoval žepe usnjenega jopiča. »Plačal sem kazen.«

»Njegova zadrega je drugačna od moje,« je opazal Viktor. »Bržkone zadrega nove generacije.«

»Pazi nase, Peter,« je blago rekla Julka. »Ne morem s tabo domov, gospod Viktor me potrebuje.«

Zvalila se je nazaj v golfa. Viktor je jadno vžgal. In že je Komavhov gladko obriti, mlahavi, otožni, dostojanstveni deški obraz ostal daleč zadaj.

»Bila je strašno čedna,« je nadaljeval Viktor. »Res strašno čedna. Saj si jo poznala. Ko sem jo jaz spoznal, je bila še veliko čednejša. Delala je na

pošti. Živela je z materjo in sestro. Imele so slabo stanovanje. Tam je bila nesrečna. Meni se je njihovo stanovanje zdelo prijetno. Moški ne vemo, kaj vse potrebuje čedna ženska. Kopalnico. In nove obleke. Žal mi je bilo za obleke, ki jih je vrgla proč.

Julka je molčala. Ni bila jezna, ker Viktor ni cenil njene žrtve in je še naprej razpredal o kopalnici in oblekah druge ženske. Pač pa bi rada govorila o Komavhu.

»Ko sva se poročila in je prišla k meni, se je takoj začela negovati,« je rekel Viktor. »Oh, kako se je negovala! Neprestano se je kopala. Še danes se. Cela hiša diši po njej, kot velik rožni vrt. Nohte si lakira na svetlo rdeče. Si si ti kdaj lakirala nohte, Julka?«

»Nikoli,« je rekla Julka.

»V začetku se mi je celo lakiranje nohtov zdelo vznemirljivo. Nekaj posebnega, veš. Mlad sem bil in zaljubljen,« je rekel Viktor.

»Ne bi si bila mislila, da me bo iskal,« je udarila Julka.

»Tvoj mož?« se je zdrznil Viktor.

»Moj,« je pritrdila.

»Pusti zdaj njega,« je rekel.

Naščeperila se je kot zaspan, premražen golob. Viktor se je zavedel, da preveč govori o Valeriji, in da že drugič pripoveduje iste podrobnosti. Ampak zakaj je potem vozil Julko s sabo, če ni smel govoriti, kolikor je hotel?

»Zelo sem ti hvaležen, ker si šla z mano,« je dejal. »Zelo mi pomagaš.«

Julka je globoko vzdihnila in ulile so se ji solze. Mokre solze po mastnih licih. Umazanija, ki jo je Viktor poskušal izmiti z vetrobranskega stekla, se je sproti sušila.

»Preklete sonce,« je rekel in zapeljal vstran.

Potrudil se je. Zakaj Julka ni bila hvaležna? Se bo kujala?

»No no,« je rekel, kot je zmeraj govoril Valeriji.

(Vendar tokrat ni dobil občutka, da prešuštvuje; Valerije ni bil nikoli tako naveličan, vpričo nje ni imel nikdar tako mirne vesti, nikdar se mu ni zdelo, da je storil vse, kar je v človeški moči.)

»Saj ni slab človek, veste,« je rekla Julka in še bolj zahlipala.

Viktor je vzel robec iz žepa, poiskal čist vogal ter se sklonil k njej.

»Sijajen možakar je,« je rekel. »Na, obriši se. Takoj te bom peljal domov, če bi rada.«

Julka se je nasmehnila skozi solze.

»Dolgo sem mislila, da me sploh ne bo vzel,« je rekla.

»Seveda te je vzel,« je zamrmral Viktor. »Rad te ima.«

»Misliš?« je rekla Julka in se hipoma umirila. »A zdaj se ne morem vrniti. Zdaj si res ne morem premisliti.«

Viktor je brez ugovora sprejel njeno odločitev. Tako je treba sprejemati življenjska pravila (nenapisane, nepreklicne in nerazložljive pred sodke), po katerih se ljudje ravnaajo. Kdor bo enemu pravilu ugovarjal, bo dobil pod nos novo pravilo. Predsodki so kot lesene babuške: odpiráš jih in odpiráš, dokler ne prideš do zadnje, ki je niti odpreti ni mogoče.

»Prav, Julka. Ni treba domov,« je rekel.

»Peljiva se do morja!« je rekla Julka.

Ustregel ji je. Po najkrajši poti jo je peljal na obalo. »Vreme ni primerno za daljšo vožnjo,« se je izgovarjal.

Julka je bila zadovoljna. Spustila se je na tla med katranaste črepinje. (Večer ni zabrisal madežev na njenih svetlih, nekoliko ohlapnih nogavicah.) Potem sta se sprehodila skozi kraj. Šla sta mimo slaščičarniške terase. Barvaste žarnice so se zibale v vetru. Opaziti je bilo še nekaj sledov godbe od poleti.

... Glasba, ki plivka v sobo in zbuja sramotno zadovoljstvo, pa na srečo nikakršnega poželenja. Za odprtimi okni in priprtimi polkni se sušijo brisače, ljudje si zdravijo opekline, diši po svežem znoju, po kremah za sončenje, včasih po olivnem olju, po limonah, po jogurtu. Stene so tanke kot iz papirja, vročina tolče skozi, početja in vonji bi se spremešali, če bi ne bilo pravil, če bi ne bilo naših predsodkov. Zjutraj pa se bodo početja brez predsodkov spopadla za prostor na plaži. ...

»Zdaj je tukaj pusto,« je pripomnil Viktor. »Poleti mora biti prav veselo.«

Julka je pokimala.

»Lani sva bila s Komavhom deset dni na morju,« je rekla. »Prvič sem bila na morju. Zelo mi je všeč.«

Odločil se je, da ne bo povedal, kako sta z Valerijo na morju trpela. Njega je dušilo brezdelje, Valerija je imela težave s kožo. Zvečer sta se sprehajala po obali. Valerija je lizala sladoleđ in tarnala.

»Točno vem, da se bom luščila, Viktor. Zakaj Ade nikoli ne opeče? Cele dneve je z otrokom na plaži. Mastno kožo ima. Takoj se je prime sonce.«

... Edini, ki je na morju brez predsodkov, je otrok. Cirilček je v Makarski tudi za papirnato steno lahko spal spanje nedolžnega. Dopoldne sta šla z mamico po vročini na svoj prostor. Zvečer je njun zalivček preplavila plima. Ada Kelemina si je postavila prtljago na glavo in je bredla, Cirilček je šklepetajoč z zobmi po pasje plaval za njo. Ko sta bila spet na kopnem v sosednjem zalivu, ga je zavila v brisačo, mu slekla hlačke in ga posadila k blazinam. Gledal jo je, kako se preoblači. Morje ji je seglo do polovice prsi ter se nato zemljevidasto razlezlo po nedrčku navzgor. Imela je ravno krojeno poletno obleko brez rokavov. Obula je natikače. Ne sonce ne voda nista uspela zmehčati trde kože na njenih petah. Oblekla je Cirilčku suhe hlačke. Prhnila je proti moškimi, ki so si mislili »Kolosalna ženska!«. Ozrla se je, če je kaj pozabila. Potem sta šla počivat ...